ЗАДЪЛЖЕНИЕТО НА РЕНТГЕНОВИЯ ЛАБОРАНТ ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ НА ПАЦИЕНТИ С ЦЕЛ ПОЛУЧАВАНЕ НА ИНФОРМИРАНО СЪГЛАСИЕ

Станислава Мавродинова[1], Анна Георгиева[2]

[1]УС„Рентгенов лаборант“, Медицински колеж, Медицински университет - Варна
[2]Катедра „Здравни грижи“, Факултет по обществено здравеопазване, Медицински университет – Варна

THE X-RAY LABORATORY ASSISTANT‘S DUTY TO INFORM THE PATIENTS IN ORDER TO GET INFORMED CONSENT

Stanislava Mavrodinova[1], Anna Georgieva[2]

[1]Training sector X-Ray Laboratory Assistant, Medical College, Medical University of Varna
[2]Department of Nursing Care, Faculty of public health, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Въведение: *Днес професията на рентгеновия лаборант е особено важна и покрива голям периметър от общата медицинска дейност. От своя страна, това води до нарастваща отговорност при вземане на професионални решения, изисква повишаване на стандартите на професионалното поведение и добро познаване и спазване на етичните правила и изискванията на правните норми по отношение правата на пациентите.*

Цел: *Да се изследва връзката между етичните и правните норми, регулиращи правата на пациентите и в частност между тези, регулиращи правото на информация и информирано съгласие на пациентите, свързани с дейността на рентгеновия лаборант.*

Материали и методи: *Приложени са анализ на литературни източници и документален метод.*

Резултати и обсъждане: *В резултат на анализа се установи, че етичните норми в Етичният кодекс на асоциираните медицински специалисти по здравни грижи в Република България, където попадат и рентгеновите лаборанти, придобиват тежест на правни норми, чиято задължителна сила е скрепена с търсене на административно-наказателна отговорност в Закона за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти.*

ABSTRACT

Introduction: *Nowadays, the X-ray laboratory assistant profession has a key role and it covers a large perimeter of the general medical activities. As a result, this leads to an increase of the responsibility in professional decision-making; this requires a raise of standards for professional behavior and good knowledge, as well as for observation of the professional conduct rules along with the legal provisions regarding the patients' rights.*

Aim: *Research of the link between the professional conduct rules and the legal provisions regulating the patients' rights, and more specifically, research of the link between the rules that regulate the right to know and the informed consent related to the X-ray laboratory assistant's activity.*

Materials and methods: *Literature sources analysis and documentary methods were used.*

Results and discussion: *The analysis results show that the ethical standards in the Professional Conduct for associated medical professionals in the healthcare of the Republic of Bulgaria, including the X-ray laboratory assistants, attain a significance of legal regulations with binding force, which is affixed by claiming an administrative criminal liability under the Professional Organizations of Nurses, Midwives and Associated Medical Professionals Act.*

Summary and conclusions: *The knowledge and observation of the professional conduct rules along with the legal provisions that regulate the right to know*

Изводи и заключения: *Познаването и спазването на етичните и правните норми, регулиращи правото на информация и информирано съгласие на пациентите е гаранция за етично и правомерно упражняване на професията на рентгеновия лаборант, както и за високо качество на здравните грижи.*

Ключови думи: *етични норми, рентгенов лаборант, пациенти, правни норми, право на информация, право на информирано съгласие*

and the patients' informed consent, guarantee the ethical and legal practice of the X-ray laboratory assistant profession, as well as the high quality of healthcare.

Keywords: *professional conduct rules, X-ray laboratory assistant, patients, legal provisions, right to know, right to informed consent*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвремието професията на рентгеновия лаборант в България претърпява процес на социална трансформация и нравствена преоценка. Тя е неотменима и особено важна част от общата медицинска дейност. Това е причината за нарастване на самостоятелността в дейността на тази група специалисти – не само като изпълнители, но и като самостоятелни медицински професионалисти. От своя страна, това води до нарастваща отговорност при вземане на професионални решения, изисква повишаване на стандартите на професионалното поведение, на доброто познаване и спазване на етичните правила и нормативните изисквания по отношение правата на пациентите.

С оглед на гореизложеното **целта на настоящото проучване** е да се изследва връзката между етичните и правните норми, регулиращи правата на пациентите, и в частност между тези, регулиращи правото на получаване на информация с цел вземане на информирано съгласие на пациентите, свързани с дейността на рентгеновия лаборант. Това има важно значение за качественото изпълнение на дейностите, извършвани от този специалист.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

В изследването е използван анализ на литературни източници и документален метод. Направен е сравнителен анализ на етичните и правните норми, регулиращи правото на информация и информирано съгласие на пациентите, свързани с дейността на рентгеновия лаборант.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Статията има за цел да проучи нормативната уредба и етичния кодекс с цел оптимизиране на дейността на рентгеновия лаборант в отношението му към пациента. Първоначално се прави анализ на взаимоотношението между морални и правни норми в медицинската професия. Във втората част се проучва етичната и правната рамка, отнасяща се до задължението на рентгеновия лаборант да дава информация на пациента.

В резултат на направеното изследване се достига до извода, че рентгеновият лаборант има важна роля в процеса на информиране на пациента с цел получаване на информирано съгласие. Задължението му да информира пациента се основава на един от четирите принципи на медицинската етика, а именно принципа на автономност (17). Поради това той трябва да бъде добре запознат със своите права и задължения (9), регламентирани в етичния кодекс, Закона за здравето (33), Закона за съсловната организация на медицински сестри, акушерки и асоциирани медицински специалисти (ЗСОМСААМС), НАРЕДБА № 9 от 13 юли 2018 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Образна диагностика".

1. Отношение между морални и правни норми

Редица автори изследват отличителните характеристики и същевременно взаимовръзката между етичните и правните норми, регулиращи правата на пациентите (1,3,6,8,9,12).

Ц. Воденичаров и съавт. (1995) посочват, че „Между морала и закона трябва да има ясна и тясна връзка, защото за тях има някои общи понятия като справедливост, права, правила, отговорност и др... Историческите факти ясно ни показват взаимното въздействие между моралните принципи и правила и законовите норми... Въпреки тези исторически влияния важното за нас е, че законът и моралът са различни. Моралът остава подчинен на закона и може да служи като критика на закона" (3).

Според Зиновиева и Салчев (1998) „при анализа на проблемите, свързани с правата на пациентите, е необходимо да се възприеме „единен език". За някои хора правата на пациентите са

свързани с юридически регламентираните права, чието упражняване и изпълнение е осигурено чрез държавната принуда... Други разглеждат тези социални взаимоотношения просто като права, съдържащи се в Хартата на пациента, или като принципи за осигуряване на медицински грижи" (8). Във връзка с това Зиновиева и Салчев (1998) подчертават, че "правата на пациента, разглеждани в един по-общ аспект, представляват единство и взаимодействие на регламентирани правни норми и деонтологични принципи, включващи етични ръководства за различни медико-професионални групи. Правните норми регламентират обществени отношения, свързани с действията на здравния персонал и отношенията му с пациента. Деонтологичните принципи, основани преди всичко на моралното задължение или дълга, се базират върху съгласието или консенсуса и най-често са възприети на национално ниво или на регионално, отчитайки особеностите на региона (8).

Както посочват Г. Грънчарова и съавт. (2001), „проблемите на медицинската етика са разположени на границата между професионалната компетентност на медицинския специалист и неговата юридическа отговорност. В този смисъл има определено сходство и различие между етичните и правните норми. И двата вида норми са насочени към регулиране на поведението на хората, респективно в здравеопазването, но те се различават съществено по начина, чрез който се извършва това регулиране. Етичните норми действат чрез моралното съзнание на индивида и тяхното нарушение подлежи на съсловен и обществен контрол, докато спазването на правните норми се обезпечава чрез държавна принуда. Следователно при нарушение на етичните норми медицинският специалист носи единствено морална отговорност, а за деонтологични грешки, свързани с нарушение на неговите професионални задължения, той може да носи и юридическа отговорност" (6).

Според П. Лисаев (2008) „етичните правила могат да се диференцират също и на задължителни (императивни) и такива без формално задължителен характер. Пример за първите са изискванията, подкрепени законово. Тяхното спазване не подлежи на обсъждане, въпреки личното мнение на медика, защото нарушаването им е формален повод за търсене на отговорност. Оттук произтича етичният ангажимент на медицинските професионалисти и техните организации при актуализиране на остарелите норми и правила" (9) .

В резултат на направения обзор на възгледите на утвърдените специалисти в областта на медицинската етика и право следва, че поведението на медицинските специалисти се ръководи както от етични, така и от законови норми, а отговорностите им пред обществото стават все по-големи.

2. Правилото за информираност на пациента: етични и правни аспекти

Принципът на автономност е един от четирите принципа на медицинската етика,

утвърдени от Т. Бийчъм и Дж. Чилдрес (17). Той защитава правото на личността да отстоява своята позиция по отношение на изборите, които прави (14). Този принцип изисква от медицинските специалисти да съблюдават няколко основни правила, сред които е и правилото за предоставяне на информация на пациента.

Заедно с етичната обосновка за необходимостта от спазване на това правило със задължителни правни норми Законът за здравето (ЗЗ) урежда оказването на медицинска помощ след информиране на пациента и получаване на неговото съгласие (8,9,10). При нарушаване на императивните правни норми ЗЗ предвижда налагане на административни наказания за лекари, лечебни заведения, медицински специалисти, пациенти (8,10). Наред със Закона за здравето според нас важно място в нормативната уредба на правото на пациентите на информация и информирано съгласие заемат и наредбите, утвърждаващи медицински стандарти по отделните клинични дисциплини (5).

Ролята на рентгеновия лаборант в процеса на информиране с цел получаване на съгласие от пациентите е регламентирана в Наредба № 9 от 13 юли 2018 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Образна диагностика" (11). В Раздел II, 1.4.15. и 1.4.19. рентгеновият лаборант има задължението да „разяснява на разбираем език изискванията и противопоказанията за провеждане на образните изследвания на пациентите с цел получаване на информирано съгласие за провеждане на съответното изследване", а също така „професионалните дейности, които рентгеновият лаборант извършва самостоятелно или по назначение от лекар, са съгласно регламентираните с наредбата, издадена на основание чл. 7 от ЗСОМСААМС.

В раздел II, 1.1.13.1., 1.1.13.2. и 1.1.13.3. на същата наредба е посочено, че специалистът по образна диагностика е този, който „отговаря за точната и прецизна информираност на пациента относно неговото състояние и за предстоящите диагностични и лечебни процедури"; той „извършва

разяснителна, профилактична и здравно информационна дейност по отношение на характера на заболяването, вида и рисковете на предвижданите изследвания и възможните усложнения“; „получава в писмен вид информирано съгласие от пациента за извършване на инвазивни и рискови (с прилагане на йонизиращи лъчения и интензивно магнитно поле) изследвания и го запознава с начина на провеждане и възможните алтернативни методи“; а в Раздел IV,1.13.2. пише, че „Образният диагностик е длъжен да информира пациента, съответно негов родител, настойник или попечител, или лицата по чл. 87, ал. 5 или по чл. 162, ал. 3 от Закона за здравето, или дирекцията по чл. 87, ал. 6 от Закона за здравето за диагностичната процедура и за възможните увреди, както и за риска при отказ от процедурата“.

Във връзка с това е много важно познаването и спазването на утвърдения регламент, разпределящ ролите на специалиста по образна диагностика и рентгеновия лаборант при предоставяне на информация на пациента. Важно е постигането на баланс при предоставяне на необходимите данни. В този смисъл рентгеновият лаборант трябва да съумее да запази своята независимост като част от екипа, но и да не надвишава своите правомощия.

П. Лисаев (2008) разделя правилата, ръководещи и регулиращи професионалната активност, според източника им на две основни групи - **вътрешни** и **външни. Вътрешните норми** се създават от самата медицинска общност, а външните произтичат основно от юридически (правни) източници. Авторът отделя специално внимание на неписаните вътрешни правила и норми. Според него те имат следните характеристики:

- това са исторически най-старите правила за регулиране на професията;
- възникват и се налагат от медицинската всекидневна практика и опит;
- възникват вътре в медицинската общност, а не се налагат отвън;
- голямата им стойност се определя от факта, че писаните законови правила дават само общ мироглед, общи принципи, които да ръководят медицинския практик, но не могат да покрият цялото многообразие на медицинската дейност, да дадат решение на конкретни ситуации. В помощ идва опитът, натрупан при решаване на конкретни морални казуси;
- тези норми се предават от учител на ученик, от по-опитния на по-младите в процеса на професионална дейност;
- тези норми имат своя специфика в зависимост от медицинската специалност, областта на действие (отделение, клиника, болница и т.н.).

Част от вътрешните норми са писани и оформени като медицински кодекси (клетви или обещания), които според П. Лисаев (2008) „са една от най-специфичните характеристики на вътрешното регулиране на професията”(9) .

Повечето автори дефинират етичните кодекси като „официално становище, чрез което се установяват стандартите на поведение, основаващи се на ценностите, касаещи определена професионална група”(1,3,6,9,12,16)**.**

Според Стойчев (2005) „Етическите кодекси, приети от различни национални лекарски съюзи, болнични асоциации и други професионални организации са в значителна степен съобразени с редица международни документи в тази област. Сред тях особено място заемат документите на Световната медицинска асоциация (СМА) – приетите през последните десетилетия различни декларации, становища и Международен кодекс на медицинската етика“ (13).

Както посочва М. Радева (2011), „приетите от Световната медицинска асоциация програмни документи и провежданите политики в областта на медицинската етика са признати като международен стандарт за поведение. Нормите в цитираните документи обаче не са част от вътрешното право и нямат задължителен характер за Република България. За издигане международния авторитет на Република България и авторитета на българските лекари юридически незадължителните международни актове се инкорпорират в националното законодателство и им се придава силата на правни норми” (12).

3. Регламентиране на задължението за информираност в Етичния кодекс на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти

Рентгеновите лаборанти са отговорни за собствените си действия и бездействия в защита на човешките права. Същевременно националните сдружения, в които членуват рентгеновите лаборанти, имат отговорност да участват в развитието на здравното и социалното законодателство, свързани с правата на пациентите. Такива са: Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи (БАПЗГ), Българската асоциация по рентгенология, Българското дружество по кардиоторакална хирургия, Българската асоциация на лаборантите в образната диагностика и терапия.

В връзка с това БАПЗГ, членството в която е задължително за рентгеновите лаборанти като асоциирани медицински специалисти, приема **Етичен кодекс на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти по здравни грижи в Република България.** Според разпоредбите на цитирания кодекс „Етичните норми регулират отношенията и поведението на професионалистите по здравни грижи с пациента и неговите близки, с колегите, с лекарите, с обществото. Съгласно чл.14. на Етичния кодекс „Професионалистът по здравни грижи осигурява на пациента и неговите близки информация от своята компетентност, касаеща прогнозата, диагнозата, лечението и евентуалните рискове и предимства преди предприемането на каквито и да е медицински действия". От друга страна, са разгледани задълженията на рентгеновия лаборант по отношение на спазването на личната свобода, свободата на волята и свободата на избора. Според разпоредбата на чл.10 на разглеждания Етичен кодекс „Професионалистът по здравни грижи оказва пълно уважение на личността, честността и почтеността на пациента. Той/тя трябва да предприема всякакви действия, които спомагат, но и да се въздържа от всякакви действия, които могат да засегнат чувството на лична свобода и свободната воля на пациента". Съгласно чл.17. от Етичния кодекс „Осигуряването на здравни грижи изисква уважение към човешкия живот при всякакви обстоятелства, както и към достойнството и свободния избор на пациента" (2).

Именно личната свобода, свободата на волята и свободата на избора, според редица експерти в областта на етиката, са в основата на автономията на личността, която от своя страна е в основата на правото на пациента на информираното съгласие (1,3,6,13,16). Същевременно в Етичния кодекс са уредени и отговорностите на професионалистите по здравни грижи, респективно на рентгеновите лаборанти спрямо някои конкретни категории пациенти. В разпоредбата на чл. 27 са регламентирани „Задължения при педиатрични грижи", според които: „При осигуряване на здравните грижи трябва да се вземат предвид личността и желанието на педиатричните пациенти, особено на тези, навършили 12 години, преди изпълнението на медицински манипулации с цел намаляване на чувството за тревожност и снижаване на стреса." В разпоредбите на чл. 28 на кодекса са посочени задължения при психиатрични грижи, съгласно които „Професионалистът по здравни грижи дължи уважение на личността, на психиатричния пациент, като трябва да вземе предвид желанието му в онези случаи, когато пациентът е способен да го изрази и е автономен" (2).

В текст от въведението на Етичния кодекс изрично се посочва, че „Правилата на професионалната етика, регламентирани чрез този документ, са задължителни за всички професионалисти по здравни грижи**.** Според §1 от допълнителните разпоредби на кодекса: "Нарушенията на професионалната етика по този Кодекс се санкционират от комисиите по професионална етика към регионалните колегии и Националната комисия по етика съгласно правата и задълженията им, регламентирани в Закона за съсловната организация на сестрите, акушерките и асоциираните медицински специалисти – чл.19,32, т.3 и 4; Глава шеста – Нарушения и наказания - чл.40,41,42,43,44,45" (2).

Професионалните кодекси са едно от основните средства за упражняване на саморегулация на медицинската дейност" (1,3,6,9,15,16)**.**

Според П. Лисаев (2008) професионалните кодекси имат следните особености:

- кодексът е декларация, той няма силата на законов и подзаконов акт;
- професионалният кодекс дава рамките за вземане на професионални решения. Той съдържа информация, насочена едновременно към медика и обществото за първичните цели и стойности на професията;
- кодексите са ефективен регулатор на практиката само ако принципите, заложени в тях, се поддържат от всички професионални членове и съвпадат с личностната им ценностна система, тоест те са консенсусни. Кодексът за професионално поведение може да е успешен само ако гилдията като цяло се чувства отговорна за неговото изпълнение;
- спазването на принципите и правилата, възприети в кодекса, се основава на моралната отговорност на всеки индивид и тази на колектива;
- етичният кодекс не е закон, но нарушенията на изискванията, вложени в него, могат да доведат до порицание, отнемане правото на практикуване или изключване от професионалното съсловие" (9).

Редица автори също смятат, че етичните кодекси имат за цел да определят нормите на поведение, те представляват ръководство на членовете на дадено съсловие, приети са по съглашение, задължителни са за всички и при неспазва-

не предвиждат определена санкция, но нямат характера на закон (3,6,16).

Етичните кодекси на лекарите и лекарите по дентална медицина са нормативни актове, съдържащи правни норми, чиято задължителна сила е скрепена с търсене на административно-наказателна отговорност. В този смисъл е чл. 37 от Закона за съсловните организации на лекарите и лекарите по дентална медицина, съгласно който „всеки член на съсловието носи юридическа отговорност за неспазване на правилата, предвидени в кодексите за професионална етика. На лекарите могат да бъдат налагани административни наказания – порицание, глоба, заличаване от регистъра на колегията. Реализирането на административно-наказателна отговорност не отменя търсенето на наказателна, гражданска или дисциплинарна отговорност (чл. 42 от ЗСОЛЛДМ)".

По идентичен начин са уредени и задълженията на медицинските сестри и останалите професионалисти по здравни грижи, членове на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи. Съгласно чл. 39 от ЗСОМСААМС „Членовете на БАПЗГ са длъжни да: упражняват своята професия в съответствие с Кодекса за професионална етика и в рамките на своите компетенции да прилагат правилата за добра медицинска практика". В разпоредбите на чл. 40 на цитирания закон изрично се посочва, че „Членовете на БАПЗГ носят отговорност за следните нарушения, допуснати при изпълнение на професионалните им задължения: неспазване на правилата, предвидени в Кодекса за професионална етика, и неспазване на правилата за добра медицинска практика" (7). На професионалистите по здравни грижи, подобно на лекарите, могат да бъдат налагани административни наказания – порицание, глоба, заличаване от регистъра на колегията (чл. 41 ЗСОМААМС). Според чл. 42 на Закона за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти „Комисиите по професионална етика на регионалните колегии на БАПЗГ разглеждат жалби за нарушения по чл. 40" (7). Същевременно в разпоредбите на чл. 45, ал. 1 от ЗСОМААМС изрично се посочва, че „Налагането на наказанията по чл. 41 не изключва търсенето на наказателна или гражданска отговорност или на дисциплинарна отговорност по Кодекса на труда. Също така законодателят уточнява, че „Когато при разглеждането на жалби органите по чл. 42 ...констатират данни за други нарушения извън тези по чл. 40, те сигнализират компетентните органи за търсене на отговорност" (чл. 41, ал.2 от ЗСОМААМС) (7).

Етичните норми са гаранция, че медицинският специалист ще зачита правото на другия (пациент или колега) и ще му отдава дължимата грижа и внимание (1,3,6,12,16). Правните норми изчерпателно регулират възможно най-широк кръг обществени отношения, свързани с оказването и получаването на медицинска помощ (8,9,10,12).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Сравнителният анализ на етичните и правните норми, регулиращи правата на пациентите и в частност правото на информация и информирано съгласие на пациентите, свързани с дейността на рентгеновия лаборант, ни дава основание да направим следните изводи:

1. Сходството между етичните и правните норми се основава на общия обект на регулация, а именно поведението на медицинските специалисти.
2. Разликата между етичните и правните норми произтича от факта, че етичните норми действат чрез моралното съзнание на индивида и тяхното нарушение подлежи на съсловен и обществен контрол, а спазването на правните норми се обезпечава чрез държавна принуда.
3. Рентгеновите лаборанти са длъжни да упражняват своята професия в съответствие с етичните норми в Етичния кодекс на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти по здравни грижи в Република България.
4. Етичните норми в Етичният кодекс на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти по здравни грижи в Република България придобиват тежест на правни норми, чиято задължителна сила е скрепена с търсене на административно-наказателна отговорност в Закона за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти.
5. Спазването на правото на информация и информирано съгласие на пациентите е едновременно и морален дълг, и юридическа отговорност на рентгеновите лаборанти в България.

Познаването и спазването на етичните и правните норми, регулиращи правото на информация и информирано съгласие на пациентите, е гаранция за етично и правомерно упражнява-

не на професията рентгенов лаборант, както и за високо качество на здравните грижи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Александрова С. Медицинска етика, I изд. Плевен: Издателски център на МУ-Плевен; 2007.
2. БАПЗГ. Етичен кодекс на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти по здравни грижи в Република България. Available from: http://www.nursing-bg.com/etichen%20kodeks.html
3. Воденичаров Ц., Митова М., Гатева Л. Медицинска етика. София: Мнемозина; 1995, с.211
4. Георгиева А., Вълканова М. Необходимост от правна регламентация на участието на медицинската сестра в процеса на информиране и получаване на информирано съгласие от пациентите. Здравна икономика & мениджмънт, год.VIII, 2013; 4(50): 3-7.
5. Георгиева А., Вълканова М. Роля на медицинската сестра в процеса на информиране на пациентите с оглед на медицинските стандарти в Република България, Здравна икономика & мениджмънт, год. VIII, 2013; 4(50):7-12.
6. Грънчарова Г., Александрова С., Велкова А. Медицинска етика, I изд., Плевен: Издателски център на ВМИ – Плевен; 2001. с. 284.
7. Закон за съсловната организация на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти, Обн. ДВ. бр.46 от 3 Юни 2005г, изм. ДВ. бр.41 от 22 Май 2007г.
8. Зиновиева Д., Салчев П. Права на пациента. София: СИЕЛА; 1998. с.46.
9. Лисаев П. Деонтологично-правни въпроси на медицинската практика. I изд. Плевен: ИК Фотон и АЯ; 2008. с.192.
10. Митков В., Вълканова М. Здравно законодателство. Варна: РА"Дона 13"; 2005. с.160.
11. Наредба № 9 от 13 юли 2018 г. за утвърждаване на медицински стандарт „Образна диагностика". Available from: https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/07/24/naredba9-13-07-2018-medstan-obrazna-diagnostika.pdf
12. Радева М. Етични и правни норми в медицината. Научни трудове на Русенския университет. 2011; том 50, серия 8.1: 14-18. Available from: http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp11/8.1/8.1-2.pdf
13. Стойчев А. Етични проблеми с новите технологии в медицината и европейската биоетическа конвенция. В: Маринова Е. и съавт. Етиката в България –вчера, днес и утре. София: Издателство Фабер; 2005.
14. Славова В. Автономия и морал. Философия. 2016; 25(4): 368-376.
15. Славова В. Значението на Хипократовата клетва за принципите на съвременната медицинска етика. Журнал на Медицинска колеж – Варна. 2019; т.2(1):15-18.
16. Чакърова Л. Професионалната етика за специалисти по здравни грижи. София: Изд. ЕКС-ПРЕС; 2011.
17. Beachump T L, Childres J F. Principles of Biomedical Ethics. 7th edition. New York: Oxford University Press; 2013.

Адрес за кореспонденция:
Станислава Мавродинова, Анна Георгиева
Медицински колеж
бул. „Цар Освободител" 84
Варна, 9000
e-mail: stanislava.mavrodinova@mu-varna.bg; anna.georgieva@mu-varna.bg